

**הדלפת המסמכים האמריקנים –
השלכות אפשריות על תהליך ההסדר הישראלי-פלסטיני**

מבט על, גיליון 227, 29 בנובמבר 2010

זכי שלום

הדלפת המסמכים המאסיבית שאנו עדים לה בימים האחרונים הינה אירוע בעל משמעויות אסטרטגיות מרחיקות לכת במגוון רחב של היבטים בינלאומיים. בהקשר הצר של המזרח התיכון נודעות לה, להערכתנו, גם השלכות על תהליך השלום הישראלי-פלסטיני.

תהליך זה יתקוע' מזה תקופת זמן ארוכה, בעיקר על רקע תביעת הפלסטינים להקפאה מלאה של ההתנחלויות ביהודה ושומרון, כולל בירושלים. גם הממשל האמריקני, כך ניתן להתרשם, מבין כיום – לאחר מסע 'מייסר' שהוא עבר מאז החל בכהונתו – שתביעה כזו אינה ריאלית ואינה ניתנת למימוש בנסיבות הקיימות. על רקע זה הוא העלה שורה של הצעות המגבילות את פעילות ההתיישבות ומעניקות לישראל חבילה של הטבות בגין. ההנחה של ממשל אובמה הייתה, במידה רבה של צדק, שממשלת ישראל בראשות נתניהו תוכל 'לבלוע' הגבלות כאלה הגם שהן תהיינה בהכרח מלוות בעימותים פוליטיים קשים מבית.

ראוי לציין שעצם התופעה שהממשל האמריקני בוחר לפצות את ישראל בגין מהלכים אסטרטגיים שהיא נוקטת לקידום הסדר מדיני אינה חדשה. התקדים הבולט ביותר בהקשר זה היא סל ההטבות המפתה שהעניק ממשל קרטר (שלא היה אוהד במיוחד לישראל) למדינת ישראל על מנת לעודד את ראש הממשלה דאז, מנחם בגין, להסכים לחתימת הסדר שלום עם מצרים ב-1979. דא עקא, בהקשר הנוכחי ספק אם חבילת ההטבות שהציע ממשל אובמה לראש הממשלה נתניהו רלבנטית שכן הצד הפלסטיני אינו מוכן להיכנס לתהליך משא ומתן רציני בלא הסכמה של ישראל להקפאה מוחלטת של מפעל ההתנחלויות. הסכמה כזו, כפי שניתן להתרשם, אינה סבירה בעיתוי הנראה לעין.

להערכתנו, ההדלפות המאסיביות של מסמכים מסווגים מקשה עוד יותר על תהליך ההסדר עם הפלסטינים מכמה היבטים. בראש ובראשונה ניתן לקבוע כי תופעת ההדלפות פוגעת קשות במעמדה הבינלאומי וביוקרתה של ארצות הברית. ברור שנחשפה כאן חולשה של ארצות הברית בתחום שבו היא אמורה להיות גורם מוביל - הבטחת מידע מסווג. כשל זה מטיל צל כבד על אמינותה בקרב המערכת הבינלאומית בכלל ומדינות האזור בפרט. כל זאת לאחר שגם 'ספינת הדגל' של ארצות הברית, השגשוג הכלכלי, ספגה מכה קשה בשנים האחרונות. אירועים אלה עלולים להשפיע גם על יכולתה לקדם את תהליך השלום באזור. ברור לכל שללא מעורבות מאסיבית של ארצות הברית ובהעדר דימוי יוקרתי ומרתיע שלה לא תחול התקדמות של ממש בתהליך ההסדר הישראלי-פלסטיני.

מעבר לכך, תופעת ההדלפות המאסיבית הינה אירוע החותר תחת האופציה של דיפלומטיה חשאית והסדרים חשאיים בין ישראל והפלסטינים מצד אחד ובין ישראל והממשל האמריקני מצד שני. אין זה סוד ששני הצדדים למשא ומתן, ישראל והפלסטינים, נמצאים תחת לחץ כבד של גורמים הניתנים להגדרה כ'קיצוניים' שאינם רואים בעין חיובית את עצם תהליך ההסדר ו/או אינם מוכנים לקבל אותו על בסיס של פשרות שיפגעו באינטרסים הנראים להם חיוניים. ראש הממשלה

נתניהו מחושק מזה זמן רב מצד גורמים בעלי עמדות ניציות במפלגתו ומחוצה לה. יכולת התמרון שלו מוגבלת למדי. גם הרשות הפלסטינית בראשות אבו מאזן מחושקת הן מבית והן מצד החמאס וארגוני סירוב אחרים.

בנסיבות אלה הדרך היחידה שבה אולי ניתן היה לגשר בין הצדדים היא באמצעות גיבוש הבנות והסדרים חשאי – לפחות בשלבים הראשונים של גיבוש ההסדר - במגוון רחב של אפשרויות. עתה לאחר ההדלפה המאסיבית אופציה זו נראית בלתי ריאלית. כל אחד מן הצדדים יהיה חייב להניח שכל הסכמה חשאית שלו תיחשף בעתיד הקרוב ותעמיד אותו במצב מביך, ואולי אפילו תפגע קשות בעתידו הפוליטי. בשלב זה ההדלפה נוגעת בעיקר למסמכי מחלקת המדינה, אבל אי אפשר יהיה שלא לחשוש שגם הבנות בארבע עיניים מול הבית הלבן תיחשפנה לעיני הציבור הרחב.

מעבר לכך, ההדלפות מהוות מכה קשה למאמצי ממשל אובמה להציג את סוגיית ההסדר הישראלי-פלסטיני כסוגיה בעלת עדיפות ראשונה במעלה בסדר היום של המערכת הבינלאומית. הנשיא אובמה נתן לכך ביטוי בולט בנאומו האחרון בעצרת האו"ם שבו הקדיש דבריו בעיקר לסוגיית ההסדר הישראלי-פלסטיני תוך הסטת תשומת הלב מסוגיות 'בוערות' אחרות כמו איראן, אפגניסטאן, עיראק, המשבר הכלכלי ועוד. מדינות ערב הגיבו, קרוב לוודאי, בחוסר נחת מול מגמה זו של ממשל אובמה אך בחרו למלא פיהם מים. לא הייתה להן ברירה אחרת, שכן הן לא יכולות להיראות כמחויבות פחות לבעיה הפלסטינית מאשר הממשל האמריקני.

עתה מסתבר לעיני כל כי הסוגיה האמיתית והקריטית שהעסיקה, ועדיין מעסיקה, את מוחם של מנהיגי ערב היא האיום האיראני. התביעה המפורשת שלהן מן הממשל לפעול צבאית נגד איראן היא תופעה חסרת תקדים בעולם הערבי. התנהלות ממשל אובמה, ובעיקר מה שנראה כתשומת הלב האובססיבית שהוא מפגין בסוגיה הפלסטינית, יכולה להיתפס כהתעלמות מתמשכת מהאיומים האמיתיים של ארצות ערב. עתה, יש להניח, עם פרסום הדברים, יתקשה הממשל האמריקני להמשיך בכיוון זה, ויצטרך למצוא שביל מאוזן יותר בין הסוגיה הפלסטינית וסוגיות אחרות העומדות על הפרק באזור. זוהי מכה נוספת לתהליך ההסדר הישראלי-פלסטיני.

על כל אלה יש לצרף שורה של מהלכים בזירה הפנים ישראלית, חלקם מומשו וחלקם בתהליך מימוש אשר אף הם צפויים להקשות על קידום תהליך ההסדר הישראלי-פלסטיני. חוק משאל העם שהתקבל, ההצעה לקבע בחוק זכות בחירה לישראלים מעבר לים וההצעה לקבע את מעמדה של ירושלים כבירת העם היהודי ולא רק בירתה של מדינת ישראל.